

STUDIE/STUDIES

Kriminální inspektor a SS-Obersturmführer Franz Langer/ Kriminalinspektor and SS-Obersturmführer Franz Langer

Vojtěch Češík

Abstrakt

Hlavním cílem této práce je vytvořit biografickou studii mapující životní osudy úředníka gestapa a důstojníka SS, kriminálního inspektora a *SS-Obersturmführera* Franze Langer s primárním zaměřením na jeho působení u venkovní služebny gestapa v Olomouci během druhé světové války. Hlavním pramenem pro tuto studii jsou poválečné vyšetřovací spisy uložené z fondu Mimořádný lidový soud v Olomouci, uloženém v Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc, dílčí informace byly získány v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Hlavní přínos této studie spočívá právě ve zmapování životní dráhy jednoho z vedoucích představitelů olomoucké služebny gestapa, neboť tato problematika je zatím probádaná jen velmi omezeně.

Abstract

The main object of this paper is to create a biographical study following the life story of the gestapo and SS officer *Kriminalinspektor* and *SS-Obersturmführer* Franz Langer, with the primary focus being on his career during World War II. During the war Langer served in the *Gestapo-Außendienststelle Olmütz* (Gestapo field office in Olomouc) as a deputy chief. The main sources for this paper are postwar investigation files stored in the Olomouc office of Provincial Archives Opava (archival collection of the Extraordinary People's Court in Olomouc), supplemental information was found

in Security Services Archive, Prague. The main contribution of this study lies in mapping Langer's career, as this topic has been studied only marginally so far.

Klíčová slova: gestapo, bezpečnostní policie, Protektorát Čechy a Morava, represivní aparát, Mimořádné lidové soudy.

Keywords: Gestapo, Security Police, Protectorate of Bohemia and Moravia, repressive power, Extraordinary People's Courts.

Úvod

Nacistická Tajná státní policie (*Geheime Staatspolizei*, známá především pod zkratkou gestapo) umožňovala nacistickému režimu prostřednictvím sítě úřadoven a služeben kontrolovat obyvatelstvo a likvidovat jakékoliv případné formy opozice na celém území Říše i v okupovaných územích. Tato případová studie si klade za cíl zmapovat životní dráhu jednoho z úředníků gestapa, kteří působili na území Protektorátu Čechy a Morava, a sice kriminálního inspektora a *SS-Obersturmführera* Franze Langera. Tento důstojník SS působil po většinu své kariéry úředníka gestapa na postu zástupce vedoucího venkovní služebny gestapa v Olomouci (*Gestapo-Außendienststelle Olmütz*).

Hlavním zdrojem informací pro tuto studii byl spisový materiál uložený ve fondu Mimořádného lidového soudu v Olomouci. Prostřednictvím tohoto pramene se dají alespoň částečně rekonstruovat některé kauzy vyšetřované gestapem a i přes nutný kritický přístup k tomuto pramenu jsou poválečné vyšetřovací spisy velmi přínosným zdrojem informací. Dílčí informace k této problematice lze dohledat v Archivu bezpečnostních složek v Praze, zde jsou přínosné především seznamy příslušníků gestapa a jejich výpovědi. Společnou nevýhodou těchto pramenů je nicméně fakt, že vznikaly až v poválečném období a faktograficky se často navzájem rozcházejí. Co se týče literatury k tématu gestapa na území Protektorátu Čechy a Morava, bádání na regionální úrovni v některých případech stále pokulhává. Olomoucká služebna je prozatím zmapována jen omezeně, probádány jsou pouze některé aspekty z její činnosti (především represivní akce provedené ke konci války),

zde je nutno zmínit především studie Pavla Kopečka¹, který se zabýval problematikou přerovského povstání, či práce Josefa Bartoše² a ucelenější práce na toto téma stále chybí.

Kariéra před nástupem do Olomouce

Franz (František)³ Langer se narodil 16. ledna 1898 v Mikulově jako nejstarší ze tří synů domkáře Antona Langer a jeho ženy Terezie, rozené Fedové. Poté, co vystudoval pět let německé obecné školy v Mikulově, pokračoval třemi lety studia na měšťanské škole a následně nastoupil do učení k obchodníkovi se smíšeným zbožím Filipu Kohnovi, taktéž v Mikulově. Po vyučení o tři roky později zde zůstal jako zaměstnanec. Jeho zaměstnání 1. května 1916 přerušil nástup do vojenské služby, konkrétně k Střeleckému pluku č. 37 v Bosně. Po ukončení základního výcviku byl tehdy osmnáctiletý Franz povolán na italskou frontu, kde bojoval až do 4. listopadu 1917, kdy byl zajat. Již o rok dříve padl na téže frontě jeho bratr Anton (narozen r. 1899).⁴ Ze zajetí byl Langer propuštěn až 20. října 1918, kdy se vrátil domů. Vzhledem k poválečné situaci měl problém najít zaměstnání a živil se pouze příležitostnými pracemi. Tento stav trval až do května 1921, kdy získal místo obchodního příručího a na této pozici pracoval do podzimu téhož roku, kdy byl opět nezaměstnaný. V této době absolvoval šestiměsíční bankovní a účetnický kurz a v listopadu 1922 nastoupil Langer k uniformované bezpečnostní strážní ve Vídni I. okrese. Zde působil až do 1. června 1927, kdy byl po úspěšném absolvování kurzu

¹ KOPEČEK, Pavel. *Cílem byla svoboda: odbojové hnutí na Přerovsku, Kojetínsku, Hranicku a Lipnicku v období nacistické okupace v letech 1939-1945*. Praha: Epoque, 2015.

KOPEČEK, Pavel. Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943-1945, *Sborník Státního okresního archivu Přerov*. Přerov: Zemský archiv v Opavě et al., 2010, s. 182-230.

KOPEČEK, Pavel: Přerovsko v období nacistické okupace - některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období, *Sborník Státního okresního archivu Přerov*. Přerov: Zemský archiv v Opavě et al., 2010, s. 134-146.

² BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*. Olomouc: Danal, 1997.

³ Německá jména jsou ve spisech MLS téměř vždy počestěna (pozn. autora).

⁴ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc (dále ZAO-Ol), fond Mimořádný lidový soud (dále MLS) Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, Národní stráž bezpečnosti (dále NSB) v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 2.

převelen ke kriminální policii, v jejichž řadách sloužil až do anšlusu Rakouska (tj. do března 1938).⁵

Následně byl, dle svých slov, proti své vůli přeřazen (dodává, že se tak stalo pouze kvůli tomu, že gestapo potřebovalo více zaměstnanců)⁶ v hodnosti okresního inspektora k vídeňskému gestapu, konkrétně byl pověřen vedením referátu II G (neoprávněné držení zbraní a třaskavin, přečiny podle zákona o tzv. záludných útocích na stát).⁷ 2. května 1938 Langer vstoupil do NSDAP (č. 6123142)⁸ a nedlouho poté (v srpnu, nebo září 1938)⁹ také do SS, kde získal hodnost *SS-Oberscharführera*.¹⁰ V jedné ze svých výpovědí však Langer dodal: „*Jako člen formace SS jsem byl veden již ve Vídni, a to od r. 1937 na podzim, ačkoliv fakticky jsem se stal členem formace SS až teprve v roce 1938 na podzim. Na vysvětlenou bych chtěl uvést, že jsem měl známého policistu, který byl ilegálně členem formace SS ještě před obsazením Rakouska a ten mně potvrzoval členství SS a vystavoval legitimaci, aby mně toto nebránilo při změnách poměrů ve služebním postupu.*“ Dále vzpomínal, že do služby nejprve nosil černou uniformu *Allgemeine SS* (Všeobecné SS), kterou od r. 1940 vystřídala novější šedá uniforma.¹¹ Langer byl i členem NSV,¹² nicméně zde není ani přibližně známo, kdy do této organizace vstoupil.¹³

⁵ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 2.

⁶ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Hlavní přelíčení s F. Langerem, MLS v Olomouci, 20. III. 1947*, fol. 70.

Zmínka o nedobrovolnosti je poněkud zavádějící už vzhledem k tomu, že příslušník gestapa měl větší možnosti, co se týče kariérního postupu a v porovnání s „obyčejným“ kriminálním policistou měl i lepší platové ohodnocení (pozn. autora).

⁷ SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. Praha: Naše vojsko, 1986, s. 77.

⁸ Archiv bezpečnostních složek (dále ABS) Praha, Kartotéka příslušníků německých bezpečnostních složek Abwehr, Gestapo a Sicherheitsdienst, *Karta F. Langera*.

⁹ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech obviněného F. Langera, KS v Olomouci, 16. I. 1947*, fol. 50.

¹⁰ Zde je dlužno dodat, že se v berlínském Bundesarchivu, *SSO-Akten* nepodařilo dohledat Langerovu osobní kartu SS (pozn. autora).

¹¹ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 5.

K problematice uniforem a insignií SS viz např. MOLLO, Andrew. *Uniforms of the SS. Vol. 1: Allgemeine SS 1923-1945*. London: Historical Research Unit, 1991.

V uvedené pozici u vídeňského gestapa působil do 14. března 1939, kdy byl spolu s dalšími příslušníky gestapa převelen do slovenské Myjavy a Malacek, odkud byl po čtyřech týdnech stažen zpět a následně byl poslán (v hodnosti kriminálního tajemníka)¹⁴ do Uherského Hradiště. Zde dle svých slov nezastával žádné vedoucí postavení a mimo jiné se účastnil rozpuštění místní Dělnické tělovýchovné jednoty a následného zabavování jejího majetku.¹⁵ V Uherském Hradišti Langer působil až do konce listopadu 1939.¹⁶

Příchod do Olomouce a činnost do roku 1944

Jak již bylo naznačeno, *SS-Obersturmführer* Langer přišel do Olomouce 23. listopadu 1939 a nastěhoval se do bytu v ulici Martina Luthera, č. 2/9.¹⁷ Po svém převelení do Olomouce nějakou dobu působil v rámci referátu II A (komunismus, marxismus, levicová hnutí odporu, navrátilci z SSSR a Španělska), v němž řešil některé případy potírání marxismu a jeho stoupenců, a po šesti týdnech byl jmenován zástupcem vedoucího olomoucké služebny,¹⁸ před Langerem tento post zastával kriminální

¹² Nacionálněsocialistická péče o blaho lidu (*Nationalsozialistische Volkswohlfahrt*) byla organizace přidružená k NSDAP, mající na starost sociální péči. V rámci této instituce byly organizovány například školky, zotavovny pro lidi v těžké sociální situaci atd. Tato organizace byla často využívána i k propagandistickým účelům, viz například rozdávání teplé polévky českým občanům na Václavském náměstí po příjezdu německé armády 15. března 1939. Podrobněji k organizaci NSV viz např. VORLÄNDER, Herwart. *Die NSV. Darstellung und Dokumentation einer nationalsozialistischen Organisation*. Boppard am Rhein: De Gruyter Oldenbourg, 1988.

¹³ Osobní sbírka Rudiho Claeeye, *CROWCASS detention list 14*. (Autor děkuje Rudimu Claeeye za zaslání digitální kopie dokumentu).

¹⁴ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech obviněného F. Langer, KS v Olomouci, 16. I. 1947*, fol. 50.

¹⁵ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 2.

¹⁶ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech obviněného F. Langer, KS v Olomouci, 16. I. 1947*, fol. 50.

¹⁷ ABS Praha, Kartotéka příslušníků německých bezpečnostních složek Abwehr, Gestapo a Sicherheitsdienst, *Karta F. Langer*.

¹⁸ V této době (od 15. června 1939 do 1. prosince 1940) působil na pozici vedoucího olomouckého gestapa kriminální komisař Rudolf Jänisch, (nahradil zde vládního radu a *SS-Sturmbannführera* Erwina Schulze). ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech obviněného F. Langer, KS v Olomouci, 16. I. 1947*, fol. 50.

Výše zmíněný Erwin Schulz (1900-1981), který nakonec dosáhl hodnosti *SS-Brigadeführera*, později působil mimo jiné v rámci *Einsatzgruppe C*, jako velitel *Einsatzkommando 5*. K problematice *Einsatzgruppen* viz např.: MALLMANN, Klaus. Hony na lidi a masové vraždění. In: PAUL, Gerhard

inspektor Franz Morawetz.¹⁹ Kromě této pozice měl Langer mezi lety 1940-1942 na starosti také vedení referátu II BM (pravicové hnutí odporu; ačkoliv vypovídal, že žádné případy osobně neřešil, ale pouze je přiděloval jednotlivým referentům),²⁰ Je nanejvýš pravděpodobné, že vedení referátu zastával z důvodu nízkého počtu zaměstnanců. Ve venkovních služebnách gestapa se běžně stávalo, že jeden zaměstnanec měl na starosti případy podléhající pod různé referáty, Olomouc v tomto nebyla výjimkou.²¹ Jako zástupce v nepřítomnosti vedoucího služebny také podepisoval konečné návrhy jednotlivých referentů. Konečný návrh znamenal buď předání vyšetřovaného soudu, odeslání do koncentračního tábora, uvalení šestitýdenní vazby na gestapu či propuštění vyšetřovaného, konečné slovo v určení výsledného návrhu měla řídící úřadovna v Brně.²² Podepisoval návrhy předání vyšetřovaných do koncentračního tábora a v neposlední řadě se staral o odměňování konfidentů, konkrétně šlo o podepisování žádank jednotlivých zaměstnanců na konkrétní finanční obnosy pro honorování konfidentů.²³

25. září 1942 byl za ilegální komunistickou činnost zatčen mimo jiné jistý Václav Krempl, o jehož propuštění se později Langer zasloužil. Krempl byl vyslýchán příslušníkem gestapa Wolfgangem Kotterem a po několika zostřených výsleších byl ve špatném zdravotním stavu (včetně několika vyražených zubů). Za jeho propuštění intervenovala na různých místech Kremplova sestra Aloisie Prášilová, která navíc za přispění vězeňského dozorce Alfonse Königa posílala bratrovi do vězení balíčky

a Klaus-Michael MALLMANN, ed. *Gestapo za druhé světové války: "domácí fronta" a okupovaná Evropa*. Praha: Academia, 2010, s. 317-345, nebo SNYDER, Timothy. *Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-254-9. Jeho biogram viz BIMAN, Stanislav, Lydia BAŠTECKÁ a Marie BRETLOVÁ. *Kdo byl kdo v říšské župě Sudety. Biografická příručka*. Litoměřice: Státní oblastní archiv, 2008, heslo SCHULZ.

¹⁹ Langerova výpověď se v tomto neshoduje s informacemi z poválečného jmenného seznamu příslušníků gestapa. Dle zmíněného dokumentu začal v Olomouci na pozici zástupce velitele působit již od 1. října 1939, viz ABS Praha, fond 52, sign. 52-84-5, *Jmenný seznam příslušníků gestapa*, s. 16.

²⁰ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech obviněného F. Langer, KS v Olomouci, 16. I. 1947*, fol. 50.

²¹ ABS Praha, fond 52, sign. 52-84-5, *Jmenný seznam příslušníků gestapa*, s. 15.

²² ABS Praha, fond 52, sign. 52-84-5, *Jmenný seznam příslušníků gestapa*, s. 15.

²³ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 2.

Dlužno dodat, že problematika konfidentů a dalších spolupracovníků gestapa působících v Olomouci by si zasloužila vlastní studii (pozn. autora).

s potravinami a prádlem. Díky lékaři gestapa dr. Otto Barwigovi byl Krempel za blíže nespecifikovanou finanční částku nakonec převezen na Vánoce roku 1943 do Kroměříže: „Byl to také dr. Barwig, který doporučil, aby můj bratr byl dodán do ústavu choromyslných na pozorování, takže se můj bratr dostal z dosahu Kotrova.“ Odtud je Václav Krempel nakonec 2. února 1945 na Langerův popud z vazby gestapa propuštěn.²⁴

V roce 1943 (konkrétně ke dni 15. července) došlo z rozhodnutí RSHA (*Reichssicherheitshauptamt*) k reorganizaci vnitřního členění úřadoven a služeben gestapa, tyto změny se samozřejmě nevyhnuly ani olomoucké služebně. Vzniklé členění takto vydrželo až na dílčí úpravy (nejvýznamnější změnou bylo asi připojení kriminální policie jako V. oddělení v 2. polovině roku 1944)²⁵ až do konce války. V praxi to většinou znamenalo pouze změnu číselného označení jednotlivých referátů, případně sloučení pravomocí některých z nich. V souvislosti s tím byl také inspektor Langer mimo své funkce zástupce pověřen vedením IV. oddělení (exekutiva) místo dosavadního dozoru nad referátem zabývajícím se pravicovou opozicí.²⁶

Protipartyzánské akce pod Langerovým velením

Po katastrofě německé armády ve stalingradském kotli na přelomu let 1942/1943 již nikdo nemohl pochybovat o tom, jak válka skončí, porážka Německa a jeho spojenců byla jen otázkou času.²⁷ V tomto období docházelo ke vzniku mnoha odbojových organizací, včetně postupného vytváření partyzánských skupin, které vznikaly od poloviny roku 1943, nicméně jejich aktivita začala vzrůstat až s blížící se frontou. Příkladem zde může být partyzánská skupina majora Petráše, která vznikla v srpnu 1943 (nejprve s názvem Nazdar) z popudu zmíněného bývalého majora čs. armády Aloise Petráše, se kterým se spojil rolník Miroslav Havlíček z Olbramic na Litovelsku. První záškodnická akce této skupiny však byla provedena až na přelomu

²⁴ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech svědkyně Aloisie Prášilové, KS v Olomouci, 6. XI. 1946*, fol. 24

²⁵ ADAMEC, Václav. *Otto Koslowski. Případová studie k dějinám nacistického bezpečnostního aparátu na Moravě*. Bakalářská práce. Brno, 2010, s. 24.

²⁶ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech svědka J. Wilkeho, svědecká výpověď*

K. Raunera, KS v Olomouci, 16. I. 1946, fol. 48.

²⁷ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 80.

let 1943-1944, kdy došlo k sabotování telefonního spojení mezi Olomoucí a Svitavami a vrchol její činnosti spadá až do srpna roku 1944.²⁸

S tímto rozvojem odbojové aktivity byly pochopitelně spojeny i změny v činnosti zaměstnanců služeben gestapa. S rozrůstajícím partyzánským hnutím docházelo stále častěji k organizaci protipartyzánských operací a následných represivních opatření (především se jednalo o popravu buď partyzánů samotných, nebo jejich faktických či domnělých spolupracovníků).

1. Doloplazy

Když dne 29. srpna 1944 vypuklo Slovenské národní povstání,²⁹ pro jeho podporu se rozhodlo i odbojové hnutí na Moravě. Samotného povstání se zúčastnilo i několik osob z Olomouce, kterým se podařilo překročit hranice mezi Protektorátem a Slovenskem. Tyto přechody byly zejména po 15. září tohoto roku velmi riskantní, neboť německé velení vzhledem k povstání posílilo hlídky na hranicích a ilegální přechod hranic byl trestán smrtí.³⁰ Mimo jiné se o přechod hranic a následné zapojení do povstání pokusilo několik mladých lidí z vesnic okolo Olomouce (jednalo se o mladíky z Bolelouce, Charvát a Dubu nad Moravou). Tito se na počátku listopadu 1944 neúspěšně pokusili o přechod hranice, načež se 6. listopadu vrátili domů a nedlouho poté byli zatčeni gestapem. Olomoucké gestapo se ve spolupráci s velením v Brně (příslušníci olomouckého gestapa shodně vypovídali, že se jednalo o přímý rozkaz z brněnské řídicí úřadovny) rozhodlo provést s ohledem na stejné postupy nacistického bezpečnostního aparátu na Slovensku a Valašsku dvě veřejné popravy pro zastrášení obyvatel.

Datum poprav byl stanoven na neděli 26. listopadu a tato represivní opatření měla být provedena v obcích Doloplazy a Charváty.³¹ Vedení nad těmito akcemi převzali oba vedoucí příslušníci gestapa osobně, *SS-Obersturmführer* Langer řídil exekuci v Doloplazích (podle zaměstnanců gestapa zde působila výše zmíněná

²⁸ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 88-89.

²⁹ K problematice SNP viz např. SYRNÝ, Marek a kol. *Slovenské národní povstanie. Slovensko a Európa v roku 1944*. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2014.

³⁰ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 93-94.

³¹ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 94.

skupina majora Petráše)³² a vedoucí služebny *SS-Hauptsturmführer* Richard Heidan,³³ vedl popravu v nedalekých Charváttech. Doba vlastního provedení akcí byla stanovena na 8:00 hodin ráno a již den před akcí vyrazili do těchto vesnic příslušníci gestapa, aby určili vhodná místa pro vykonání poprav. Do Doloplaz vyrazil sám Langer, zaměstnanec vyslaný do Charvát není znám,³⁴ o celé záležitosti bylo uvědomeno místní četnictvo. V neděli ráno tedy vyrazila skupina zaměstnanců gestapa pod Langerovým velením (jednalo se o Mathiase Böhma, Emericha Friedla, Paula Hündgena a Aloise Bartla) do Doloplaz.³⁵ Spolu s nimi se na cestu vydalo několik dalších osob, konkrétně ozbrojený doprovod z řad *Ordnungspolizei* – OrPo, lékař dr. Barwig a pochopitelně i všichni odsouzení, jmenovitě František Medek, Oldřich Ječmínek a Alois Jánošík.³⁶ Zde již čekalo asi dvacet českých četníků pod velením vrchního strážmistra Kubiceho, títo muži uzavřeli okolí místa poprav veřejnosti³⁷ a Böhm s Friedlem měli připravit oprátky na Langerem dříve určených stromech. Následně začal Hündgen po jednom přivádět odsouzené a poté vykonal jejich popravu, asi po dvaceti minutách konstatoval Barwig smrt a četnictvo bylo Langerem pověřeno hlídáním těl, neboť zde popravení měli dle rozkazu viset 24 hodin, než bylo možné jejich těla sejmut.³⁸

³² ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výslech obviněného R. Heidana, KS v Olomouci, 22. I. 1947*, fol. 77.

³³ Heidan působil jako vedoucí olomouckého gestapa od 1. října 1942 do konce války. K jeho osobě podrobněji viz ČEŠÍK, Vojtěch. *Richard Heidan (1893-1947) a Franz Langer (1898-1947). Představitelé venkovní služebny gestapa v Olomouci*. Bakalářská práce. Olomouc, 2016.

³⁴ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 7.

³⁵ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výslech obviněného R. Heidana, KS v Olomouci, 22. I. 1947*, fol. 77.

³⁶ Například viz ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Antrag auf Einäscherung - Opis, 27. XI. 1944*, fol. 38.

³⁷ Vrchní strážmistr Josef Kubice (1892- ?) působil během války jako zástupce velitele četnické stanice ve Velké Bystřici, po válce zde působil na postu velitele stanice SNB. ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s J. Kubicem, SNB ve Velké Bystřici, 19. XI. 1946*, fol. 34.

³⁸ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 7.

2. Velká Bystřice

Již v letech 1941-1942 vznikala ve Velké Bystřici partyzánská skupina (dodatečně bývá někdy nazývána jako partyzánská skupina Sever), mezi její přední příslušníky patřili bratři Václav a Stanislav Mikoláškové a německý antifašista Walter Knappe. Již v tomto období se skupina postupně začíná ozbrojovat, především výrobou různých výbušnin a zápalných složí, nicméně organizovaně se začíná zapojovat do odbojové činnosti až během roku následujícího. Jednotliví členové začali postupně přecházet do ilegality. Jedním z prvních činů skupiny byl, po navázání kontaktu se sovětskými zajatci z továrny Moravia v Mariánském Údolí, pokus o zapálení administrativní budovy této firmy. Tento pokus byl neúspěšný, neboť se požár podařilo uhasit.³⁹ Někdy během dubna 1944 se W. Knappe uchýlil do usedlosti (tzv. palírny) rodiny Nyklů ve Velké Bystřici, kde našel úkryt. Z tohoto objektu se stala hlavní partyzánská základna, místo také později hraje významnou roli v rámci nacistických represivních opatření. Na podzim roku 1944 je rozhodnuto o přesunutí skupiny do Beskyd, Po navázání kontaktu s partyzánskou brigádou Jana Žižky se skupina vrátila se zbraněmi a velitelem Sašou Nikolským (jednalo se o bývalého sovětského zajatce) do okolí Velké Bystřice a zde působila až do února 1945. V noci z 21. na 22. února došlo ke dvěma dalším neúspěšným pokusům o sabotáže, nicméně skupina byla zadržena hlídkou Volkssturmu, která partyzány předala olomouckému gestapu.⁴⁰

Hned téhož dne (Heidan i Langer na rozdíl od Bartoše uvádí jako datum provedení akce až den následující, tj. 23. únor 1945)⁴¹ se vypravila do Velké Bystřice skupina cca 10 zaměstnanců gestapa pod Langerovým velením, k nimž byl přidělen oddíl přibližně 20 příslušníků Zbraní SS (*Waffen SS*).⁴² Příslušníci SS ihned obklíčili dům Nyklových, někteří příslušníci gestapa hlídali okna a dvůr usedlosti a asi čtyři zaměstnanci (kromě Langera se mělo jednat o Johanna Schlesingera, Franze Hausera

³⁹ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 91-92.

⁴⁰ BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům*, s. 96-97.

⁴¹ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výslech obviněného R. Heidana, KS v Olomouci*, 22. I. 1947, fol. 77, resp. ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci*, 18. X. 1945, fol. 7.

⁴² ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech svědka K. Raunera, KS v Olomouci*, 23. VIII. 1946, fol. 17.

a Wilhelma Kittela) se připravovali ke vstupu do objektu. Poté co jim otevřela Jiřina Nyklová (v této době těhotná) a prohlásila, že kromě ní a její matky se v domě nikdo nenachází, přikázal Langer provést důkladnou domovní prohlídku.⁴³

Po negativních výsledcích hledání v přízemí domu se skupina vydala prověřit půdu, odkud se najednou ozvala střelba, dávkou ze samopalu byl zasažen Schlesinger, který na místě zahynul, a Jiřina Nyklová, kterou sem příslušníci gestapa spolu s její matkou vzali jako lidský štít. Nyklová se střelnou ránou v břicho utekla z půdy a její matka byla přinucena vyjednávat s partyzány, nicméně vyjednávání neměla žádný výsledek a přestřelka pokračovala. Langer tedy nejprve rozkázal odtáhnout tělo Schlesingera, načež dal řidiči gestapa Kukelkovi rozkaz o vhození několika ručních granátů na půdu s cílem partyzány eliminovat. Následkem explozí granátů vzplála střecha celého domu Nyklových. Kriminálním tajemníkem Hauserem byl při pokusu o únik z hořící půdy postřelen Knappe.⁴⁴ Po uhašení požáru objevili příslušníci gestapa na půdě tři ohořelá těla, podle následného vyšetřování byla identifikována jako těla Václava Mikoláška, velitele Nikolského a sovětské parašutistky Valji Najkomové.⁴⁵ Oba přeživší (Knappe a Nyklová) byli po ošetření dopraveni do Olomouce. Spolu se Schlesingerovým tělem je do Olomouce odvezl Richard Heidan, který do Velké Bystřice přijel po ukončení akce. Oba byli umístěni do vazby, kde po několika dnech zemřeli. Okolnosti jejich smrti jsou nejasné, neboť Heidan sice zakázal jejich převoz do nemocnice (zákaz ošetřování zajatých partyzánů měl přijít z řídicí úřadovny v Brně),⁴⁶ nicméně dle jiných výpovědí měl Knappe zemřít ve vězení asi tři dny po akci, následkem čehož se Nyklová psychicky zhroutila a oběsila se ve své cele.⁴⁷

⁴³ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 7-8.

⁴⁴ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 7-8.

⁴⁵ BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 97.

⁴⁶ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výslech obviněného R. Heidana, KS v Olomouci, 22. I. 1947*, fol. 77.

⁴⁷ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Výslech svědka K. Raunera, KS v Olomouci, 23. VIII. 1946*, fol. 18.

3. Přerov

1. května roku 1945 se v Přerově před radnicí začali scházet místní obyvatelé a jedním z hlavních témat diskuze byly nepřesně interpretované zprávy ze spojeneckého rozhlasu, které informovaly o tom, že některé jednotky německé armády na západní frontě se začaly vzdávat a také se šířila zpráva o nabídce kapitulace, kterou již 28. dubna vznesl *Reichsführer-SS* (Říšský vedoucí SS) Heinrich Himmler Spojencům. Situace se začala postupně vyhrocovat, obyvatelstvo začalo strhávat německé nápisy, vyvěšovat československé vlajky a postupně docházelo k odzbrojování německých a maďarských vojáků, kteří se v této době v Přerově nacházeli. Vznikly dokonce dva různé národní výbory.⁴⁸ Celý problém byl rovnou hlášen dálpisem brněnské úřadovně, jejíž zaměstnanci byli před blížící se frontou evakuováni do Jihlavy,⁴⁹ a dostal se až k říšskému ministru K. H. Frankovi do Prahy. Netrvalo již dlouho a celé povstání bylo potlačeno spojenými jednotkami německé armády, oddílů *Ordnungspolizei*, příslušníků gestapa a také jedné roty kozáckého praporu *Feuermitter* a následně byl v celém městě vyhlášen výjimečný stav. Ještě téhož dne večer nařídil telefonicky K. H. Frank zatčení a popravy všech účastníků povstání. Přímé velení v této operaci získal vedoucí brněnského gestapa a velitel bezpečnostní policie na Moravě Max Rausch, který do Přerova přijel v doprovodu zaměstnanců Koslowského a Armbrechta kolem poledne následujícího dne. Následovala zatčení a výslechy asi 100 osob, z nichž bylo 21 odsouzeno k trestu smrti, zbytek byl propuštěn. Nutno dodat, že v této době byl Rausch i vedoucí olomouckého gestapa v podnapilém stavu: „*Asi o 15. hod. přijel osobním autem z Jihlavy velitel SS-Obersturmbannführer Rausch, který dle sdělení jeho řidiče již nebyl v úplně střízlivém stavu. [...] Chci ještě podotknouti, že žádný ze jmenovaných SS-Führerů sobě nepřečetl protokoly s obviněnými sepsané a jelikož během porady všichni statečně popíjeli, byl rozsudek mezi zadržnými lidmi vynesena pod vlivem alkoholu a nikoliv podle povahy spáchaných činů.*“⁵⁰ Technické provedení tohoto vyšetřování a následně hromadné

⁴⁸ KOPEČEK, Pavel. Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943-1945, s. 199-202.

⁴⁹ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 8.

⁵⁰ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výpis z protokolu s K. Raunerem, OÚ STB v Olomouci, 12. XI. 1946*, fol. 26.

exekuce odsouzených mělo na starosti olomoucké gestapo, *SS-Obersturmführer* Langer byl pověřen velením nad touto popravou přerovských občanů.⁵¹

Odsouzení (Josef Bezszlezina, Jaroslav a Matylda Dokládalovi, Karel Ertl, Ladislav Kellner, Rudolf Klíma, Hynek Kokojan, Emil Kovařík, Antonín Král, Jan Machovec, Jaroslav Motáň, Josef Novotný, Jan Sedlák, Hynek Smolka, JUDr. Čestmír Sobola, Jan Švehlák, Otakar Valenta, Hynek Vlček, František Vitásek, JUC. Josef Zapletal a Václav Zmeškal)⁵² byli večer téhož dne převezeni na olomouckou střeňnici v Lazcích. S nimi sem byli odvezeni dva dříve zatčení odbojáři (Miroslav Tichý a Zdeněk Kříž), tito muži měli před exekucí vykopat hromadné hroby. Odsouzení museli odevzdat osobní věci a svléknout svrchní oděv. Vlastní popravy následně prováděli střelbou ze samopalů zaměstnanci Johann Rimkus, Franz Michálek a Gottlieb Loibner. Popravám byli přítomni i příslušníci Kotter, Hauser, Hündgen a Karel Duchoň (tito nicméně měli podle Raunerovy poválečné výpovědi střítet také: *„Dle sdělení Kotterova zúčastnili se střelby vězňů na Lazcích tito členové gestapa: Rimkus, Hündgen, Michalek, Hauser, jistý feldwebel německého vojenského vězení a Kotter sám. Kotter prý pouze proto, že mu bylo odsouzených líto, jelikož ze strany gestapáků bylo tak špatně střídáno, že dokonce jeden postřelený četník ještě ze šachty volal: ‚Zastřelte mne, já nejsem mrtev.‘“*).⁵³ Po zastřelení posledního z odsouzených popravil Loibner i oba vězně z Olomouce, hromadný hrob byl zaházen hlinou a všechny osobní věci i oblečení byly spáleny.⁵⁴ Na další den byla připravována poprava dalších cca 20 lidí, kteří byli dopraveni do vazby v Olomouci, nicméně rozkaz k provedení exekuce z důvodu přerušení telefonického spojení mezi Jihlavou a Olomoucí nepřišel. Ve vazbě odsouzení zůstali až do 6. května, kdy se olomoucké gestapo stahovalo před postupující frontou do Jihlavy, a poté byli propuštěni.⁵⁵

⁵¹ K problematice přerovského povstání podrobněji viz např. zmíněné práce P. Kopečka.

⁵² FIALA, Jiří. Z historie katovského řemesla v Olomouci. III. Popravy v Olomouci za nacistické okupace v letech 1939 - 1945 a během činnosti zdejšího Mimofádného lidového soudu v letech 1945 - 1948, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 298, 2009, s. 67-68.

⁵³ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výpis z protokolu s K. Raunerem, OÚ STB v Olomouci*, 12. XI. 1946, fol. 26.

⁵⁴ FIALA, Jiří. Z historie katovského řemesla v Olomouci, s. 67.

⁵⁵ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci*, 18. X. 1945, fol. 9.

Poválečný osud a ohlas v tisku

Jak již bylo naznačeno, příslušníci gestapa byli z Olomouce evakuováni 6. května 1945, nicméně přípravy k této akci byly dlouhodobějšího rázu. Například většina spisového materiálu, především se jednalo o osobní spisy jednotlivých zaměstnanců, byla v říjnu roku 1944 odvezena do Brna, zbytek dokumentů (kartotéky, udání a podobně) byl spálen přímo v Olomouci na nádvoří věznice 2. nebo 3. května 1945. Asi v 18:00 hodin⁵⁶ tedy vyjela poměrně velká kolona automobilů (9 nebo 10 osobních automobilů, rozhlasový vůz, tři malé dodávky a pětitonový nákladní automobil) směrem na Svitavy a zastavila se až v Poličce, kde celá skupina přenocovala.⁵⁷ Druhý den pokračovala v cestě do Jihlavy, kde se spojila se zaměstnanci gestapa z Brna, Přerova, Ostravy a dalších, načež celá výprava vyrazila směrem dále na západ, konkrétně do Tábora. Konec války je zastihl ve Vimperku (dle Langerera došlo k zatčení Američany až v bavorském městě Freyung cca 15 km za hranicemi),⁵⁸ kde se všechen zbývající personál gestapa z této skupiny (až na posádky několika vozů, které se porouchaly po cestě) vzdal americké armádě.⁵⁹

Asi o týden později byli zaměstnanci gestapa předáni Rudé armádě a následně československým úřadům. Langer byl spolu s dalšími předán zpět do Olomouce a následně začalo jeho poválečné vyšetřování, které se protáhlo až do začátku roku 1947. 21. ledna 1947 byl veřejným žalobcem O. Boháčem předán Mimořádnému lidovému soudu v Olomouci návrh obžaloby, v němž byl Langer obviněn podle § 2, § 5/1a, 2a, § 7/1 retr. zákona.⁶⁰ Hlavní přelíčení s Langerem se následně konalo 20. března 1947, bylo zahájeno v 10:25 hodin, soudu předsedal JUDr. Jaroslav Matura, soudci z lidu byli Jan Gabrlík, Arnošt Tománek, František Řehořka a Vladimír Müller, obžalovanému byl přidělen obhájce JUDr. Vladimír

⁵⁶ ABS Praha, fond 302, sign. 302-1-121, *Protokol s R. Heidanem, NBS v Olomouci, 20. IX. 1945*, fol. 13.

⁵⁷ ABS Praha, fond 302, sign. 302-1-121, *Protokol s R. Heidanem, NBS v Olomouci, 20. IX. 1945*, fol. 13.

⁵⁸ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný s F. Langerem, NSB v Olomouci, 18. X. 1945*, fol. 9.

⁵⁹ ABS Praha, fond 302, sign. 302-1-121, *Protokol s R. Heidanem, NBS v Olomouci, 20. IX. 1945*, fol. 13.

⁶⁰ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Návrh obžaloby, Veřejný žalobce u MLS v Olomouci, 21. I. 1947*, fol. 54.

Rozsypal.⁶¹ I přes množství svědectví, která hovořila v Langerův prospěch (například ve věci výše zmíněného Václava Krempla, dále ve věci propuštění jistého poručíka Kvapila a dalších),⁶² byl obžalovaný shledán vinným ve všech bodech obžaloby a odsouzen k trestu smrti oběšením. Rozsudek byl jednomyslně schválen a vyneseno v 14:10 hodin,⁶³ načež byl obžalovaný odveden zpět do vazby. Trest byl posléze vykonán neveřejně o dvě hodiny později na nádvoří věznice Krajského soudu v Olomouci. V 16:25 hodin konstatoval soudní lékař MUDr. Evžen Prachař smrt.⁶⁴ Jedinou zmínku o procesu s Franzem Langerem a o jeho popravě lze nalézt v deníku *Osvobozený našinec*, v němž se nachází stručně a citově nezabarvený článek o přelíčení a vykonání trestu smrti, jedná se v podstatě jen o parafrázi rozsudku.⁶⁵

Závěrem

Kriminální inspektor Franz Langer patřil mezi zkušené vyšetřovatele s mnohaletou policejní praxí, navíc byl dle svých kolegů popisován jako velmi spolehlivý a pečlivý úředník.⁶⁶ Dokonce byl na rozdíl od vedoucího služebny Heidana mezi svými podřízenými velice oblíbený až kamarádský.⁶⁷ Co se týče Langerova členství v NSDAP (potažmo v SS), dá se s velkou pravděpodobností předpokládat, že ho ke vstupu do strany vedly pouze kariérní důvody, tento jev není mezi úředníky gestapa nijak neobvyklý.⁶⁸ Tato apolitičnost stojí v protikladu k všeobecně zažitě představě úředníka gestapa jakožto zapáleného fanatického nacisty. Ohledně kariérního postupu není bez zajímavosti, že se Langer jakožto sudetský Němec vypracoval až na zástupce

⁶¹ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Hlavní přelíčení s F. Langerem, MLS v Olomouci, 20. III. 1947*, fol. 70.

⁶² ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Hlavní přelíčení s F. Langerem, MLS v Olomouci, 20. III. 1947*, fol. 70-72.

⁶³ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Poradní protokol, MLS v Olomouci, 20. III. 1947*, fol. 75.

⁶⁴ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Protokol sepsaný u MLS v Olomouci, 20. III. 1947*, fol. 77.

⁶⁵ Gestapák Langer popraven, *Osvobozený Našinec*, 21. března 1947, s. 5.

⁶⁶ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Protokol s R. Heidanem, NSB v Olomouci, 12. VII. 1945*, fol. 39.

⁶⁷ ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47, *Výslech svědka K.Raunera, KS v Olomouci, 15. I. 1947*, fol. 75.

⁶⁸ McDONOUGH, Frank. *Gestapo: Mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Praha: Vyšehrad. 2017, s. 59-60.

vedoucího služebny, tato praxe není tak obvyklá, sudetští Němci ve většině případů tvořili řadový personál služeben v Protektorátu (řadoví úředníci, tlumočníci, řidiči,...) a do vedení služeben byli ve většině případů dosazováni říšští Němci. Nicméně předpokládám, že Langer byl jako zkušený úředník, který navíc působil většinu své policejní kariéry ve Vídni, brán jako vhodný kandidát na tuto pozici.

Co se týče dalších možných směrů bádání, na svoji studii čeká především zpracování olomoucké služebny gestapa jako celku (ať již z hlediska personálního obsazení služebny, řešených kauz,...), stejně tak by si další bádání zasloužila například výše zmíněná problematika spolupracovníků gestapa, toto téma také zatím není ani zdaleka vyčerpáno.

Seznam pramenů a literatury

Literatura

ADAMEC, Václav. *Otto Koslowski. Případová studie k dějinám nacistického bezpečnostního aparátu na Moravě*. Bakalářská práce. Brno, 2010.

BARTOŠ, Josef. *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*. Olomouc: Danal, 1997. ISBN 80-85973-29-4.

BIMAN, Stanislav, Lydia BAŠTECKÁ a Marie BRETLOVÁ. *Kdo byl kdo v říšské župě Sudety. Biografická příručka A-Z*. Litoměřice: Státní oblastní archiv, 2008. ISBN 978-80-254-3039-2.

ČERNÝ, Vladimír. *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944-1945*. Disertační práce. Brno, 2006.

ČEŠÍK, Vojtěch. *Richard Heidan (1893-1947) a Franz Langer (1898-1947). Představitelé venkovní služebny gestapa v Olomouci*. Bakalářská práce. Olomouc, 2016.

FIALA, Jiří. Z historie katovského řemesla v Olomouci. III. Popravy v Olomouci za nacistické okupace v letech 1939 - 1945 a během činnosti zdejšího Mimořádného lidového soudu v letech 1945 - 1948, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 298, 2009, s. 61-86.

HOFMANOVÁ, Vendula. *SS-Hauptsturmführer a kriminální rada Heinrich Gottschling (1909-1947). Vedoucí Gestapa v Olomouci (1940-1942), Kladně (1943-1944) a Táboře (1944-1945)*. Bakalářská práce. Olomouc, 2016.

KOPEČEK, Pavel. *Cílem byla svoboda: odbojové hnutí na Přerovsku, Kojetínsku, Hranicku a Lipnicku v období nacistické okupace v letech 1939-1945*. Praha: Epocha, 2015. ISBN 978-80-7425-285-3.

KOPEČEK, Pavel. *Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943-1945, Sborník Státního okresního archivu Přerov*. Přerov: Zemský archiv v Opavě et al., 2010. ISBN 978-80-86388-83-0, s. 182-230.

KOPEČEK, Pavel: *Přerovsko v období nacistické okupace - některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období, Sborník Státního okresního archivu Přerov*. Přerov: Zemský archiv v Opavě et al., 2010. ISBN 978-80-86388-83-0, s. 134-146.

McDONOUGH, Frank. *Gestapo: Mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN:978-80-7429-742-7.

MOLLO, Andrew. *Uniforms of the SS. Vol. 1: Allgemeine SS 1923-1945*. London: Historical Research Unit, 1991. ISBN 1-872004-90-3.

PAUL, Gerhard a Klaus-Michael MALLMANN, ed. *Gestapo za druhé světové války: "domácí fronta" a okupovaná Evropa*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1856-4.

SLÁDEK, Oldřich. *Zločinná role gestapa: nacistická bezpečnostní policie v čes. zemích 1938-1945*. Praha: Naše vojsko, 1986.

SNYDER, Timothy. *Krvavé země: Evropa mezi Hitlerem a Stalinem*. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-254-9.

SYRNÝ, Marek a kol. *Slovenské národné povstanie. Slovensko a Európa v roku 1944*. Banská Bystrica: Múzeum SNP, 2014. ISBN 978-80-89514-30-4.

VORLÄNDER, Herwart. *Die NSV. Darstellung und Dokumentation einer nationalsozialistischen Organisation*. Boppard am Rhein: De Gruyter Oldenbourg, 1988. ISBN 13 3486418743.

Archivy

Archiv bezpečnostních složek Praha, fond 52, sign. 52-84-5, *Jmenný seznam příslušníků gestapa*.

Archiv bezpečnostních složek Praha, fond 302, sign. 302-1-121, *Protokol s R. Heidanem, NBS v Olomouci, 20. IX. 1945*.

Archiv bezpečnostních složek Praha, Kartotéka příslušníků německých bezpečnostních složek Abwehr, Gestapo a Sicherheitsdienst, *Karta F. Langera*.

Bundesarchiv Berlin, SSO, sign. SSO74A, *R. Heidan* (kopie).

Osobní sbírka Rudiho Claeeye. *CROWCASS detention list 14* (digitální kopie).

Vědecká knihovna v Olomouci, *Osvobozený Našinec*, 21. března 1947.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47.

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond MLS Olomouc, č. kart. 171, sign. LS 102-47.

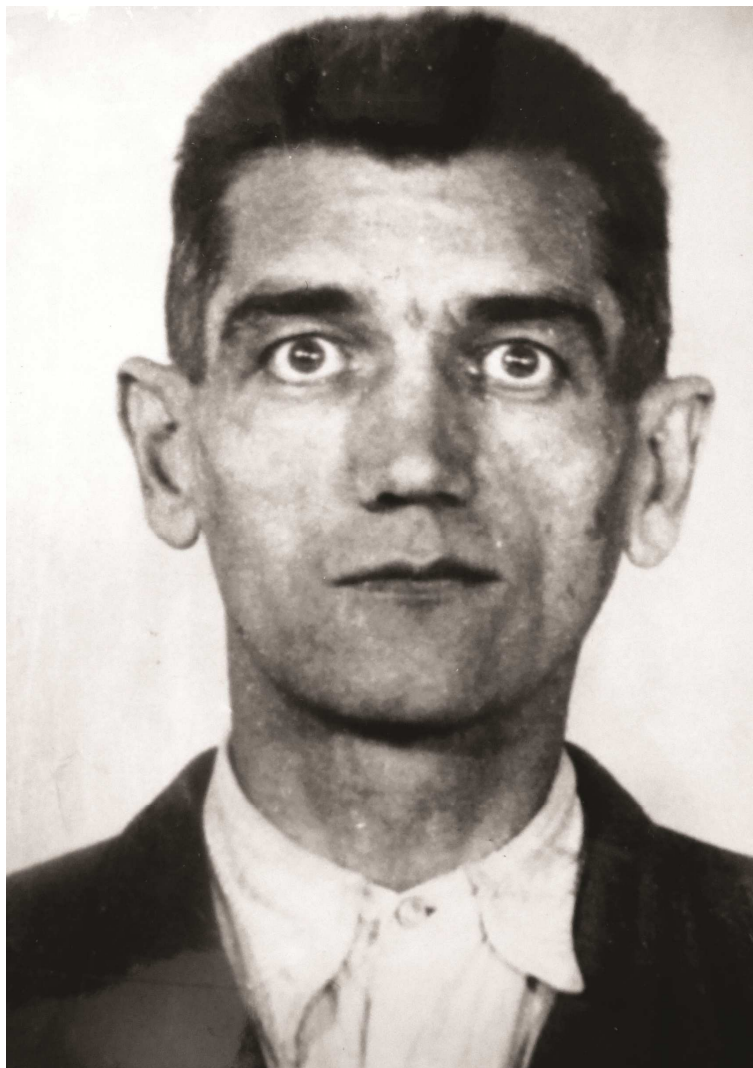
O autorovi

*Bc. Vojtěch Češík (*1994 v Poličce)*. V současné době je studentem navazujícího magisterského studia historie na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, zabývá se nacistickým represivním aparátem na území Protektorátu Čechy a Morava.

e-mail: vojtechcesik@gmail.com

Přílohy

Příloha č. 1: Fotografie Franze Langerera (zdroj: osobní archiv J. Padevěta)

MEMO 2017/1

Příloha č. 2: Langerova karta NSDAP, přední strana (zdroj: ABS Praha, Kartotéka příslušníků německých bezpečnostních složek Abwehr, Gestapo a Sicherheitsdienst, Karta F. Langer).

Kreis	Ortsgruppe und Wohnort		ab
Glm	NSD.: Wien Olmütz I	N.L. 23.10.40	22 NOV 40
Name: L a n g e r Franz			
Beruf: Insp.			
Wohnort: Olmütz, Martin Lutherstr. 2/9			
Geb.-Datum: 16.1.28		Geb.-Ort: Nikolsburg	
Mitgl.-Nr. 6 123 142		Eintritt: 1.5.38	
Pl.-Nr.		Geb.-Nr.	
Austritt:		Anbel. verzogen:	
Gestorben:		Ueberwiesen an Gau:	
Ausschluss:			

Příloha č. 3: Rozsudek F. Langerera (zdroj: ZAO-OI, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Rozsudek, MLS v Olomouci, 20. III. 1947, fol. 76*).

Jménem Republiky!

Mimořádný lidový soud v Olomouci uznal dne 20. března 1947. po hlavním veřejném přelíčení takto právem:

Obžalovaný František Langer,

nar. 16. 1. 1898. v Mikulov, ženatý býv. Inspektor gestapa v Olomouci, nyní ve vazbě, jest vinen, že v době zvýšeného ohrožení republiky:

I./ od března 1939 do května 1945 v Olomouci a jinde byl:

a/ členem a velitelem, totiž Obersturmführerem SS,

b/ členem, totiž kriminálním inspektorem gestapa, tedy organizace podobné povahy, jako jsou ty, které jsou v § 2 retr. zák. výslovně jmenovány,

II./ ve službách a v zájmu Německa dopustil se zločinu vraždy podle §§ 134, 136 tr. z. tím, že spolu s dalšími gestapáky jako spolupachateli proti osobám dále uvedeným v tom úmyslu, aby je usmrtil, takovým způsobem jednal, zejména k vraždě sám vrahy sjednal, k provedení vraždy příkaz dal a její provedení sám řídil, že z toho povstala smrt oněch osob, a to:

1./ dne 26. XI. 1944 v Doloplazích Františka Medka, Vojtěcha Ječmínka⁶⁹ a Aloise Janošíka,

2./ dne 22. II. 1945 ve Velké Bystřici ruského poručíka, ruské parašutistky a Václava Mikoláška,

3./ dne 15. III. 1945 v Nové Dědině Bohumila Rajtra,

4./ dne 2. V. 1945 v Olomouci-Lazcích smrt 21 osob jako účastníků povstání v Přerově dne 1. V. 1945 a to Jana Švehlíka, Ladislava Kellnera, Rudolfa Klímy, Emila Kovaříka, Josefa Zapletala, Josefa Novotného, Matyldy Dokládalové, Jana Sedláka, Hynka Smolky, Jana Machovce, Josefa Bezszleziny, Otakara Valenty,

⁶⁹ Uvedené jméno Vojtěch je chybné, dotyčný se jmenoval Oldřich, viz výše.

*Jaroslava Motáně, Rad. Zmeškala, Františka Vitáska, Hynka Pokoja, Antonína Krále, Jaroslava Dokládala, Dr. Čestmíra Soboly, Hynka Vlčka, Karla Ertla a dvou dalších nezjištěných mužů,*⁷⁰

*5./ počátkem dubna 1945 v Olomouci Františka Krchy a Miroslava Minaříka, u nichž dal příkaz, že tito dva nesmějí živi z gestapa vyjítí,*⁷¹

III./ v zájmu a ve službách nepřítelů t.j. Německa dopustil se zločinu veřejného násilí vydíráním dle § 98 b/ tr.z.tím, že v říjnu 1944 v Olomouci pohrozil Janu Langovi, že zničí jeho rodinu a jeho 3 děti dá dopravit do koncentračního tábora, tedy ujmou na svobodě jeho rodiny, aby na něm vynutil, aby po svém propuštění z gestapa pátral po partyzánu Rajmundu Typnerovi a neuprchl, při čemž pohrůžka byla taková, že se jí v tom, komu vyhrožováno bylo hledíc na okolnosti a osobní povahu jeho i na důležitost ale, jímž bylo hroženo, mohla vzbuditi důvodná obava,

IV./ v součinnosti s jinými ve službách a v zájmu nepřítelů, tj. Německa způsobil ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky:

1./ od r.1939 do května 1945 v Olomouci zejména podpisováním konečných návrhů na dodání osob do koncentračního tábora ztrátu svobody nejméně 300 osob, obyvatel to republiky,

2./ přímou účastí při zatýkání:

a/ v r. 1940 v Brodce u Přerova ztrátu svobody asi 50 osob,

b/ na podzim 1942 a počátkem r. 1945 v Hluchově ztrátu svobody dalších asi 20 osob,

⁷⁰ Jednalo se o Miroslava Tichého a Zdeňka Kříže. Tito dva zatčení odbojáři sem byli převezeni z Olomouce-Hodolan, viz výše.

⁷¹ Pro tuto skutečnost neexistují žádné důkazy, kromě svědecké výpovědi Viléma Hyži, který s dozorcem Mattlem dva výše zmíněné mladíky oběsil, se zmínka o Langerově zodpovědnosti za tento čin nevyskytuje v žádné jiné výpovědi, Heidan dokonce dodává: „[...] je vyloučeno, aby dal rozkaz k oběšení Krchy a Minaříka.“ Viz ZAO-OL, fond MLS Olomouc, č. kart. 170, sign. LS 85-47, *Hlavní přelíčení s F. Langerem, MLS v Olomouci, 17. IV. 1947, fol. 72*

MEMO 2017/1

*Vesměs to ad a/ a b/ obyvatel republiky,
čímž spáchal zločiny podle § 2, § 5, odst. 1a/, § 5, odst. 2a/, § 7, odst. 1 retr. zák.
Za to se odsuzuje*

Podle § 5, odst. 1b/ retr. zák. s ohledem na § 34 tr. z k trestu smrti.

Podle § 14 lit. a/ retr. zák. ztrácí obžalovaný občanskou čest navždy.

Podle § 14 lit. c/ retr. zák. propadá jmění obžalovaného ve prospěch státu.

Podle § 389 tr. ř. jest obžalovaný povinen nahraditi útraty trestního řízení.

*Mimořádný lidový soud v Olomouci,
dne 20. března 1947*

Polášková

Matura

Usnesení:

Útraty nedobytné.